

**Změny v sociální práci při zprostředkování náhradní
rodinné péče v kontextu legislativních změn po roce
2013**

Koblihová Magda, DiS.

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Magda KOBLIHOVÁ, DiS.**
Osobní číslo: **H118183**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Charakteristika změn v sociální práci při zprostředkování náhradní rodinné péče v kontextu legislativních změn po roce 2013**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS „Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách“ (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku náhradní rodinné péče;
- na činnost sociálních pracovníků při zprostředkování náhradní rodinné péče;
- na hledání změn v sociální práci při zprostředkování náhradní rodinné péče po novele zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Součástí práce bude empirické šetření realizované kvalitativním výzkumem, který bude zaměřený na charakterizování změn v sociální práci při zprostředkování náhradní rodinné péče v kontextu legislativních změn po roce 2013.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

NOŽÍROVÁ, J. Náhradní rodinná péče. Praha: Linde, 2012

ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče a adopce, Praha: Portal, 2012

NOVOTNÁ, V., PRŮŠOVÁ, L. K vybraným otázkám osvojení dětí, Praha: Linde, 2007

KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK, Z. Osvojení a pěstounská péče, Praha: Portál, 2002

KOVARÍK, J. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: Portál, 2004

HOLUB, M.; NOVÁ, H. Zákon o rodině: komentář a předpisy související. Praha: Linde, 2007

ŠPECIÁNOVÁ, Š. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007

KREBS, V. Sociální politika. 4. vydání. Praha: Aspi, 2009

Literatura bude postupně doplňována.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

MALDA KUBIŠOVÁ

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 22. 4. 2011

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosažených v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou změn v sociální práci při zprostředkování náhradní rodinné péče po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů od 1. ledna 2013 a to na pracovišti Magistrátu města Brna.

Hlavní kapitoly popisují základní pojmy náhradní rodinné péče a především činnost sociálních pracovníků před a po novelizaci zákona od ledna 2013.

Důležitou kapitolou bakalářské práce je provedení výzkumu mezi sociálními pracovníci, které zprostředkovávají náhradní rodinnou péči na Magistrátě města Brna. Výzkum řešil problematiku změn v sociální práci po novelizaci zákona od ledna 2013.

Klíčová slova: sociální práce, náhradní rodinná péče, novelizace zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

ABSTRACT

The thesis discusses the issue of changes in the sphere of social work which deals with the arrangement of foster care. These changes came into force on January 1, 2013, at Brno City Municipality as the amendment to Act No. 359/1999 Coll. on the Social and Legal Protection of Children.

The main chapters introduce the basic foster care terminology, with a special attention given to activity of social workers before and after the above-mentioned act amendment.

What may be considered the essential part of the thesis is the chapter describing the results of the research carried out among social workers arranging foster care at Brno City Municipality. The research investigated the changes in social work after the act amendment of January 2013.

Keywords: social work, the arrangement of foster care, the amendment to Act No. 359/1999 Coll. on the Social and Legal Protection of Children

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Renatě Oralové za odborné vedení bakalářské práce, za její ochotu a vstřícnost při zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	11
1.1 OSVOJENÍ	11
1.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	14
1.3 PORUČENSKÁ PÉČE.....	17
1.4 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	18
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE DO ROKU 2012	20
2.1 ČINNOSTI SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ DO ROKU 2012	20
2.2 SPISOVÁ DOKUMENTACE ŽADATELE.....	24
2.3 SPISOVÁ DOKUMENTACE O DÍTĚTI	25
2.4 VYŘAZENÍ ŽADATELE Z EVIDENCE PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ NEBO PĚSTOUNSKÉ PÉČE	25
2.5 ODBORNÉ POSUZOVÁNÍ PRO ÚČELY ZPROSTŘEDKOVÁNÍ OSVOJENÍ A PĚSTOUNSKÉ PÉČE	26
3 SOCIÁLNÍ PRÁCE PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE PO ROCE 2013	30
3.1 ČINNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ PO ROCE 2013	30
3.2 DOHODA O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE	31
3.3 PRÁVA A POVINNOSTI OSOBY PEČUJÍCÍ A OSOBY V EVIDENCI	32
3.4 STÁTNÍ PŘÍSPĚVEK NA VÝKON PĚSTOUNSKÉ PÉČE	33
3.5 INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	36
4.1 CÍLE VÝZKUMU	36
4.2 METODOLOGIE A TECHNIKA SBĚRU DAT	37
4.3 ANALYTICKÁ ČÁST.....	39
4.4 HODNOCENÍ	46
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM TABULEK	54
SEZNAM PŘÍLOH	55

ÚVOD

Úvodem mé bakalářské práce bych ráda nastínila problematiku, kterou se budu zabývat. Téma pojednávající o náhradní rodinné péči jsem zvolila vzhledem ke změnám v legislativním rámci zabývající se danou problematikou, který od 1. ledna 2013 upravuje postupy při sociálně právní ochraně dětí, které poměnily především pracovní náplň sociálních pracovníků, při zprostředkování náhradní rodinné péče. Novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů obsáhla řadu změn, které by bakalářská práce měla specifikovat a analyzovat vzhledem k náročnosti pracovní aktivity činitelů sociální práce. Práce především konkretizuje specifika sociální práce při zprostředkování náhradní rodinné péče.

Výstupem bakalářské práce bude sumarizace změn, ke kterým došlo po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. vzhledem k činnosti sociálních pracovníků zprostředkovávající náhradní rodinnou péči, kde se zaměřím zejména na náročnost vzniklých nových pracovních postupů. Budu se tedy zabývat analýzou pozitiv, které novelizace přinesla. Výsledky práce budou jistě i přínosem pro laickou veřejnost, pro snadnější orientaci v uskutečněných změnách zákona a také zejména pro sociální pracovníky, jakožto činitele každodenního naplňování transformované náhradní rodinné péče.

Náhradní rodinná péče se zabývá osvojením, pěstounskou péčí, poručenkou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Pojem osvojení dítěte zná veřejnost spíše jako adopci a často je pojem zaměňován s pěstounskou péčí. Nesrovnalosti při užívání těchto dvou pojmů můžeme častokrát slyšet i v médiích. Pro veřejnost existují ústavy, kde jsou umístěny nechtěné děti, které si pak mohou vzít lidé domů a starat se o ně. Ovšem takto zdánlivě jednoduchý proces je naopak nesmírně komplikovaný a zdlouhavý. Budoucí rodiče musí projít velkou škálou psychologických testů a důkladnou přípravou, která je nezbytná pro zajištění standardních podmínek života, do kterých je dítě svěřeno. Mnohdy jsou kandidáti na náhradní rodiče tímto procesem zamítnuti či odrazeni. Paradoxem daného procesu je fakt, že u osob mající vlastní děti se nic takového nezkoumá, přičemž v případech nezřídka dochází k zanedbávání péče, výchovy nebo v horším případě i týrání dítěte. Je ale logické, že manželé nebo jednotlivci, kteří se rozhodnou pro osvojení nebo pěstounskou péči, musí být po všech stránkách vhodní k péči o dítě. Stát se adoptivním

rodičem nebo pěstounem není rozhodnutí lehké, ale touha po dítěti je u těchto lidí jistě silnější a rádi si projdou celým zdlouhavým procesem.

V teoretické části budou popsány formy náhradní rodinné péče a především bude práce věnována sociální práci vykonávané sociálními pracovníky, kteří se zabývají zprostředkováním náhradní rodinné péče. V neposlední řadě zde bude zmínka o dávkách pěstounské péče.

Cílem bakalářské práce bude zjistit **míru dopadu na sociální práci zprostředkovatelů náhradní rodinné péče po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů od 1. ledna 2013**. Zejména bude praktická část práce shrnovat změny, které nastaly pro sociální pracovníky v jejich každodenní činnosti a zároveň jejich pohled na transformaci zákona.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Kapitola bude zaměřena na formy náhradní rodinné péče upravené zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon byl od 1. ledna 2013 novelizován.

Do náhradní rodinné péče patří především osvojení a pěstounská péče. Oba tyto pojmy jsou definovány v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Dalšími důležitými pojmy, které jsou potřeba vysvětlit pro tuto bakalářskou práci, jsou pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství a zákonný zástupce.

O náhradní rodinné péči hovoříme ve chvíli, kdy je dítě vychovááno v prostředí nejvíce podobající se životu v přirozeném prostředí a to náhradními rodiči. Především se tedy jedná o osvojení a pěstounskou péči.¹ Jak už bylo zmíněno v úvodu práce, veřejnost často pojmy osvojení a pěstounská péče zaměňuje, neznají přesný jeho rozdíl a význam, proto budou v této kapitole tyto pojmy vysvětleny.

1.1 Osvojení

Osvojení řeší situaci párům, které nemohou mít vlastní dítě, ale mají touhu stát se rodiči se vším všudy. U osvojení je výhodou, že náhradní rodiče nemají povinnost scházet se s původními rodiči nebo rodinou dítěte. Náhradní rodiče tak mohou vytvořit dítěti nové a vhodnější podmínky pro výchovu a vytvořit mu rodinu.²

Osvojení neboli adopce je procesem, ve kterém přijímají manželé či jednotlivci dítě za vlastní. Tímto jim vzniknou stejná práva a povinnosti, jako mají biologičtí rodiče dítěte. Dítě se začne jmenovat stejným příjmením a jejich vztah mezi nimi je jako mezi biologickými rodiči. Osvojit lze pouze nezletilé dítě. O osvojení dítěte rozhoduje soud.

---

¹ Srov. BUBLEOVÁ, V.; BENEŠOVÁ L.: Hledáme nové rodiče. Praha: Středisko náhradní rodinné péče r. 2001, s. 4.

² Srov. LANGMEIER, J.; MATĚJČEK Z.: Psychická deprivace v dětství, 2. vydání, Praha, Státní zdravotnické nakladatelství 1968, s. 341.

Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče.³

Osvojení je nejvyšší možnou a bezkonkurenčně nejčastěji realizovanou formou náhradní rodinné péče. Ve vztahu k biologickým rodičům zanikají rodičovská práva a povinnosti k dítěti. Tyto práva a povinnosti, jak již bylo zmíněno, přecházejí na osvojitele v plném rozsahu.

V zákoně o rodině jsou rozlišeny dvě základní formy osvojení. Patří sem:

- **Osvojení prosté**, které je také označované jako osvojení I. stupně nebo také jako zrušitelné. Toto osvojení může soud ze zásadních důvodů zrušit a to jak na návrh osvojitele, tak také osvojence.

Před rokem 2006 se osvojitelé neuváděli do rodného listu dítěte. Od poloviny roku 2006 je v platnosti novela zákona o rodině, ve které bylo ukotveno, že i u zrušitelného osvojení, jsou osvojitelé uvedeni do rodného listu. Z tohoto důvodu je rozdíl mezi osvojením nezrušitelným minimální.

- **Osvojení nezrušitelné** nazývané také osvojením II. stupně nelze po pravomocném rozsudku soudu zrušit. Rodičovská práva a povinnosti nabyté osvojiteli jsou trvalá. Dítě má ve vztahu k osvojitelům také trvalá práva a povinnosti.

Takto osvojit lze dítě starší jednoho roku, jelikož jde o závažné a nezvratné rozhodnutí se zásadními důsledky pro celý následující život.

Osvojit dítě mohou manželé, jeden z manželů se souhlasem druhého, manžel nebo manželka rodiče dítěte. Osoba žijící dlouhodobě bez partnera může osvojit dítě jen ve výjimečných případech. Hovoříme o tzv. samožadatelce nebo samožadateli.⁴

Osvojení může proběhnout u dětí, které jsou **právně volné**, což znamená, že rodiče se dítěte vzdali hned po narození a v ochranné lhůtě si jejich rozhodnutí nerozmysleli. Délka ochranné lhůty je šest týdnů.⁵

---

³ Srov. HOLUB, M.; NOVÁ, H. Zákon o rodině – komentář a předpisy související. Praha: Linde, 2007, s. 365 – 366.

⁴ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada Publishing, 2008, s 42-43.

⁵ Srov. ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče a adobce, Praha: Portal, 2012, s. 15 – 16.

Písemný souhlas k osvojení dítěte se uděluje před soudem nebo před orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Souhlas je udáván k osvojení k neurčitým žadatelům. Biologičtí rodiče ale mohou také před soudem učinit souhlas, aby dítě dostali konkrétní žadatelé.

U souhlasu s neurčenými žadateli k osvojení dítěte vybírá uchazeče, který je vhodný pro konkrétní dítě, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí spolupracující s krajským úřadem, Ministerstvem práce a sociálních věcí nebo Úřadem pro mezinárodně-právní ochranu dětí.

Dlouhodobý nezájem rodičů o dítě je druhý způsob, jak se může stát dítě právně volné. Dítě se nenachází v péči svých rodičů a ti o něho nejeví zájem, nenavštěvují ho, nezajímají se o něho, nepotřebují o něm informace o zdravotním stavu, psychickém vývoji a celkovému prospívání. Rozlišují se dva typy nezájmu:

- **Žádný zájem či nezájem** je od narození dítěte. Pokud se rodiče nezajímali o dítě po narození, soud potvrdí tento nezájem a dítě je tzv. právně volné.
- **Kvalifikovaný nezájem** je u dítěte, o které se nezajímají po dobu šesti po sobě jdoucích měsíců od doby, kdy bylo předáno do péče jiné osoby nebo pověřeného zařízení. Poté se podává návrh na soud na vyslovení kvalifikovaného nezájmu.

Často bývají dohady o tom, co ještě je a co již není projevem zájmu o dítě. Soud zvažuje, zda zájem byl dostatečný nebo naopak nedostatečný. U soudu, kde se rozhoduje o stanovení nezájmu, mohou být přítomni biologičtí rodiče a k navrhovanému výroku o nezájmu se mohou vyslovit.

V případě, že je soudem rozhodnuto o nezájmu ze strany biologických rodičů, je dítě uznáno za právně volné a může být předáno do osvojení vhodným žadatelům o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Biologičtí rodiče pak už nejsou účastni soudního rozhodování o osvojení, proto mají budoucí osvojitelé zajištěnou svoji anonymitu před biologickými rodiči.⁶

---

⁶ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada Publishing, 2008, s 43-44.

1.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je vymezena v zákoně o rodině. Pěstounská péče je kontrolovaná a státem řízená forma náhradní rodinné výchovy. Ta zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě může být svěřeno jednotlivci nebo manželům. K výkonu mimořádných záležitostí potřebují pěstouni souhlas rodičů dítěte. V případě, že nelze zajistit souhlas rodičů dítěte, vydá za ně souhlas soud, pokud je požadavek v zájmu dítěte. Pěstouni tedy nejsou zákonnými zástupci dítěte.

Pěstounská péče je individuální nebo skupinová. Skupinová pěstounská péče probíhá ve zvláštních zařízeních pěstounské péče nebo v SOS vesničkách, kde pěstoun působí na základě pracovní smlouvy nebo dohody o pracovní činnosti uzavřené s institucí, která zařízení zřídila a spravuje ho.⁷

Pěstounská péče je využívána u dětí, které nejsou právně volné a musely by zůstat umístěny v ústavní péči.

Pěstoun není zákonným zástupcem dítěte, může ho zastupovat jen v omezeném rozsahu a to hlavně v běžných každodenních záležitostech. K výkonu mimořádných záležitostí, jako je plánovaný lékařský zákrok, volba povolání, vydání cestovního dokladu, potřebují pěstouni souhlas biologických rodičů dítěte. V některých případech může mít dítě v pěstounské rodině stejné příjmení, jako mají jeho pěstouni. Samozřejmě se tak může stát jen se souhlasem biologických rodičů. V případě, že nelze zajistit souhlas rodičů dítěte, vydá za ně souhlas soud, pokud je požadavek v zájmu dítěte.

Od klasické pěstounské péče se musí oddělovat **příbuzenská pěstounská péče**, kterou často vykonávají prarodiče. Tety a strýcové dítěte, starší sourozenci nebo jiní, vzdálenější příbuzní jen v menší míře.

Hlavními problémy v příbuzenské pěstounské péči jsou ze strany pěstounů:

- Přemíra lásky a shovívavosti.

---

⁷ Srov. HOLUB, M.; NOVÁ, H. Zákon o rodině – komentář a předpisy souvisící. Praha: Linde, 2007, s. 365 – 370.

- Nevyhledávají pro svěřené dítě odbornou pomoc.
- Jsou méně přístupní k přijetí pomoci a zkušeností od jiných pěstounů nebo různých svépomocných sdružení.
- Vyšší věk prarodičů.

U jedné třetiny dětí v pěstounské péči se jedná o příbuzenskou pěstounskou péči.⁸

Pěstounům jsou, jak již bylo zmíněno výše, vypláceny dávky pěstounské péče. Do 30. prosince 2012 patřily tyto dávky do komplexu dávek státní sociální podpory. Od 1. ledna 2013 upravuje dávky pěstounské péče zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Nadále jsou ale vypláceny krajskými pobočkami Úřadu práce ČR.

Dávky pěstounské péče obsahují dávku:

- Příspěvek při ukončení pěstounské péče platný od 1. ledna 2013.⁹
- Odměna pěstouna
- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- Příspěvek při převzetí dítěte
- Příspěvek na zakoupení motorového vozidla.¹⁰

Odměna pěstouna náleží osobě, která pečuje o dítě v pěstounské péči a toto dítě má současně nárok na dávku příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Odměna pěstouna je vyplácena pouze jednomu z obou pěstounů.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je dávka vyplácená měsíčně pěstounovi, do dosažení zletilosti dítěte. Tato dávka je ale žádána na dítě v pěstounské péči, V případě, že dítě bude studovat, je tato dávka vyplácena nejdéle do věku 26 let dítěte, jedná-li se o dítě, které je nadále bráno jako nezaopatřené v souladu se zákonem o státní sociální podpoře.

---

⁸ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada Publishing, 2008, s 46-51.

⁹ Dávky pěstounské péče. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.

¹⁰ Srov. KREBS, V. Sociální politika. Praha: Aspi, 2009, s. 504.

Příspěvek při převzetí dítěte dostane pěstoun, který dostal na základě pravomocného rozhodnutí dítě do pěstounské péče.

Na **příspěvek na zakoupení motorového vozidla** má nárok pěstoun mající v pěstounské péči alespoň tři děti. Pěstoun nesmí využívat toto motorové vozidlo pro účely výkonu zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti.¹¹

Příspěvek při ukončení pěstounské péče dostane dítě, které bylo v pěstounské péči. Tento příspěvek mu náleží v den, kdy mu zanikne nárok na dávku na úhradu potřeb dítěte.

Díky těmto sociální dávkám jsou někdy pěstouni napadáni veřejností, že se o děti starají jen kvůli penězům. Náhradní rodiče projdou ale zdlouhavým procesem, kde jsou vyšetřeny po psychologické stránce, jejich zdravotním stavu, rodinných a sociálních poměrech. Nevhodným lidem po těchto stránkách by dítě nemohlo být svěřeno, a proto nelze využít pěstounskou péči jako druh příjmu.¹²

Pěstounská péče zanikne, když dítě dosáhne zletilosti. Další možností zániku je smrt pěstouna nebo dítěte, rozhodnutím soudu, rozvodem manželství pěstounů. V tomto případě musí soud opět rozhodnout, zda bude dítě umístěno do pěstounské péče nebo se musí najít jiná vhodná opatření.¹³

Nemalou součástí pěstounské péče je její hodnocení. Objevují se pozitivní i negativní názory na náhradní rodinnou péči. U osvojení, kdy rodiče přijmou dítě za vlastní, o dítěti nic moc nezjistíme, není sociálními pracovníky hlídané jako u pěstounské péče, u které je dítě kontrolováno v pravidelných termínech. Někteří odborníci se pokusili o zhodnocení práce pěstounských rodin a na základě tohoto zveřejnili významná kritéria při posuzování kvality náhradní rodinné péče. Těmito kritérii je hloubka a stálost citových

---

¹¹ Srov. CHVÁTALOVÁ, I., KOL. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 206-209.

¹² Srov. RADVANOVÁ, S.; KOLUCHOVÁ J.; aj...: Výchova dětí v náhradní rodinné péči, 1. vydání, Praha, SPN 1980, s. 27-32.

¹³ Srov. GOLDMANN, R. A KOL., Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 51.

vztahů mezi pěstouny a dětmi, tolerance k poruchám a problémům ve vývoji přijatého dítěte a společná životní perspektiva. V případě, když dítě z pěstounské péče založí svoji rodinu, dá se hovořit o úspěšné pěstounské péči.¹⁴

1.3 Poručenská péče

Poručenská péče je zvláštní formou pěstounské péče. Často je nazývána **poručnictvím**. V zákoně o rodině je tato forma náhradní rodinné péče uváděna jako poručenství, od toho tedy výraz poručenská péče. Do poručenské péče bude svěřeno dítě, které je již starší, má vytvořenou určitou rodinnou identitu, živé a bohaté vzpomínky a zážitky ze života s biologickými rodiči.

Poručenská péče se využívá v případech, kdy rodiče dítěte zemřou, jsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům.

Zákonným zástupcem dítěte je v tomto případě poručník, ale vztah mezi nimi není takový, jako mají rodiče s dětmi. Poručník má povinnost dávat každý rok zprávu soudu o jeho poručenci a to v oblasti jeho vývoje a prospívání. V zásadních věcech o dítěti, jako volba povolání, změna příjmení, lékařské úkony, rozhoduje soud, ne biologičtí rodiče.

Pokud ale není po poručníkovi vyžadováno povolení soudu, platí: „kde není požadavek, není povinnost“.

Na poručníky jsou kladeny stejné psychologické požadavky, jaké jsou kladeny na pěstouny.¹⁵

Poručenství zaniká zletilostí dítěte, či zletilostí rodiče a to v případech, že byl při narození dítěte nezletilý. Dále může zaniknout osvojením dítěte, rodiči dítěte je pravomocným rozsudkem navrácena plná způsobilost k právním úkonům nebo rodičovská zodpovědnost.

---

¹⁴ Srov. KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK Z., aj.: Osvojení a pěstounská péče, 1. vydání, Praha: Portál, 2002, s. 9.

¹⁵ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 52 – 53.

Zaniknout může smrtí dítěte nebo poručníka a rozhodnutím soudu na základě žádosti poručníka nebo z jakýchkoli jiných důvodů.¹⁶

1.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu byla zavedena v novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v červnu 2006. Pěstounská péče na přechodnou dobu je využívána u dětí v případech, kdy jsou rodiče po určitou dobu zbaveni rodičovské povinnosti, nemohou o dítě kvalitně a soustavně pečovat anebo je dítěti zajišťováno dlouhodobější řešení, jako je pěstounská péče nebo osvojení.

Zda bude dítě umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu, rozhodne soud.

Pěstounská péče na přechodnou dobu má především tyto významy:

- Zajistit dítěti nebo mladým lidem v nouzi domov, aby zvládli jejich současnou životní situaci.
- Poskytnutí času, za který mohou biologičtí rodiče vyřešit svoje osobní problémy.
- Diagnostikovat, stanovit terapii a prognózu dalšího vývoje dítěte.

Specifickými znaky pěstounské péče na přechodnou dobu je, že dítě je umístěno na základě souhlasu biologických rodičů, prvotně se pracuje s biologickou rodinou a je v těchto případech zachována možnost vrácení dítěte do biologické rodiny.

Problematické u pěstounské péče na přechodnou dobu je doba, po kterou má být dítě umístěno. Není nikde stanovena, neměla by ale přesáhnout dobu jednoho roku. Vzhledem k případům, kdy je pro dítě lepší, aby nebylo vráceno do biologické rodiny, můžeme pěstounskou péči na přechodnou dobu rozdělit na krátkodobější a dlouhodobější.

---

¹⁶ Srov. GOLDMANN, R. A KOL., Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 51.

Krátkodobější pěstounství trvá v řádech týdnů, maximálně několika měsíců. Krátkodobějšího pěstounství bude využito v případech, kdy bude dítě umístěno do dlouhodobé náhradní rodinné péče. Dá se říct, že se jedná o jakousi přípravku, předstupeň před dlouhodobou náhradní rodinnou péčí.

Do **dlouhodobějšího pěstounství** bude umístěno dítě, u kterého se předpokládá, že biologičtí rodiče se nepostarají o své dítě jen dočasně. Situace v rodině nasvědčuje k tomu, že se upraví a dítě se bude moci vrátit do biologické rodiny.

Při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu jsou na uchazeče kladeny vysoké požadavky.¹⁷

Jak potvrdil nemalý počet výzkumů, je jisté, že dítě vyrůstající v dětském domově strádá po citové stránce a v budoucnu se u dítěte projeví, že mělo nevhodné výchovné prostředí.¹⁸ Pro každé dítě je nenahraditelným výchovným prvkem rodinné prostředí, které mu je schopné poskytnout citové vazby, modely chování v mezilidských vztazích a naplnění potřeb dítěte. Nejdůležitější je uspokojení psychických, biologických, sociálních, duchovních a citových potřeb.¹⁹

Nezbytnou součástí fungující rodiny je také účinná komunikace mezi členy rodiny.²⁰

---

¹⁷ Srov. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada Publishing, 2008, s 54 – 60.

¹⁸ Srov. MATĚJČEK, Z.: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Praha: Portál 1994, s. 23.

¹⁹ Srov. BECHYŇOVÁ, V. a kol.: Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém, 1. vydání, Praha IREAS, 2007, s. 77.

²⁰ Srov. MELGOSA, J.: Umění výchovy dítěte, Praha, Advent-Orion c2003, s. 20.

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE DO ROKU 2012

Tato kapitola bakalářské práce bude zaměřena na činnost sociálního pracovníka obecního úřadu obce s rozšířenou působností při zprostředkování náhradní rodinné péče a to v podobě, jaká byla do 31. prosince 2012.

Nejlepším způsobem, jak zajistit péči o dítě, pro kterého není vhodné zůstat v biologické rodině, je zajistit péči v jiné vhodné rodině.

Často se ale stává, že péče o dítě v náhradní rodině není úspěšná a dítě musí být zpět vráceno do ústavu, či s rodinou musí obecní úřad obce s rozšířenou působností dostatečně pracovat,²¹ proto bude v následující kapitole specifikována činnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností při zprostředkování náhradní rodinné péče.

2.1 Činnosti sociálních pracovníků do roku 2012

Zprostředkování náhradní rodinné péče může provádět jen orgán sociálně-právní ochrany. Jiné orgány, právnické osoby nebo fyzické osoby nemohou zprostředkovat náhradní rodinnou péči.

Tím, že obecní úřad s rozšířenou působností začne zprostředkovávat osvojení nebo pěstounskou péči, začne proces, kdy je zajišťována náhradní rodinná péče o děti, které nemají zabezpečeny potřebnou péči vlastní rodinou. Jedná se tedy o velmi významnou činnost, kdy se vytvářejí nové vztahy mezi dětmi a dalšími osobami. Tyto osoby přebírají u osvojení celou rodičovskou odpovědnost. U pěstounské péče se nejedná o celou rodičovskou odpovědnost, ale jde jen o značnou část práv rodičů.

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče je velmi odpovědnou činností. Z tohoto důvodu je proto vyhrazena pro orgány sociálně-právní ochrany, aby nemohlo dojít ke zneužití této činnosti v neprospěch dítěte.

---

²¹ Srov. KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006, s. 62.

Stát disponuje různými právními a kontrolními prostředky minimalizující riziko, že bude dítě svěřeno do péče nevhodné osobě.

Osvojení a pěstounská péče se zprostředkovávají v České republice žadatelům, kteří mají na území České republiky trvalý pobyt.

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče obecním úřadem s rozšířenou působností spočívá v tom, že:

- vyhledává děti vhodné k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče;
- přijímá písemný souhlas rodičů k osvojení dítěte;
- přijímá žádosti fyzických osob a vyhledává je;
- vede evidenci dětí, tak fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny;
- zajišťuje osobní setkání dítěte s budoucím osvojitelem nebo pěstounem.

Fyzické osoby vhodné proto, aby se stali osvojiteli nebo pěstouny, musí projít odbornou přípravou. Ta je nezbytnou součástí zprostředkování osvojení a pěstounské péče a zajišťuje ji krajský úřad. Krajský úřad může splnění této povinnosti svěřit pověřené osobě, kterému musí udělit správní rozhodnutí.

Cílem této přípravy je, aby žadatelé měli dostatek odborných informací o zvlátnostech náhradní rodinné péče. Pomáhá žadatelům utvořit konkrétní představu, jak bude fungovat jejich budoucí život v souvislosti s příchodem dítěte do rodiny. Důležitou součástí odborné přípravy je získat informace o žadatelích a vyhodnotit jejich chování a prožívání.

Zda jsou žadatelé o osvojení a pěstounskou péči vhodné stát se dobrými náhradními rodiči dítěti, určuje **poradní sbor**, který je pod záštitou krajského úřadu a ministerstva. Mohou totiž na základě veškerých poznatků o žadatelích a o dětech zodpovědně doporučit založení rodinného vztahu mezi žadatelem a dítětem.

Zprostředkování pěstounské péče a osvojení začíná tím, že obecní úřad s rozšířenou působností vyhledává děti vhodné ke svěřeni do pěstounské péče nebo osvojení. Orgán sociálně-právní ochrany dětí sleduje děti v ústavních zařízeních, může využít oznámení fyzických osob, státních orgánů, institucí a právnických osob. Dítě, které je vhodné do osvojení nebo pěstounské péče může dle zákona doporučit i obec a pověřené osoby.

Dále má obecní úřad s rozšířenou působností povinnost vyhledávat i vhodné osoby, které se mají stát osvojiteli nebo pěstouny. Ty jsou vyhledávány za pomoci kontaktů s dalšími orgány, fyzickými a právníckými osobami.²²

Osvojit si dítě nebo ho přijmout do pěstounské péče obecním úřadem obce s rozšířenou působností se uskutečňuje na základě podané žádosti fyzické osoby. Ta musí splňovat veškeré náležitosti s příloženými požadovanými doklady.²³

Aby mohlo dojít ke zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení, je potřeba důkladně posoudit všechny **rozhodné skutečnosti**, které jsou potřeba pro rozhodnutí, zda může ke zprostředkování dojít. Tyto skutečnosti se uvádí do podané žádosti a prokazují se příslušnými doklady, potvrzeními a vyjádřením příslušných orgánů, osob nebo jiných subjektů.

Na základě těchto dokladů posuzuje obecní úřad s rozšířenou působností, zda jsou splněny základní podmínky. V případě, že základní podmínky uvedeny nejsou, žádost o zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení zamítne.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností musí zjistit potřebné skutečnosti týkající se dítěte, které je vhodné pro umístění do pěstounské péče nebo osvojení, a proto vytvoří spisovou dokumentaci o dítěti. Zde charakterizuje dítě a jeho prostředí, zjistí všechny potřebné údaje, aby mohlo být posouzeno, jaké bude pro něho nejvhodnější rodinné prostředí, do kterého by mělo být dítě umístěno a byl zaručen jeho další řádný vývoj.

Spisová dokumentace musí obsahovat všechny položky. Ty budou specifikovány ve zvláštní kapitole. Pokud obecnímu úřadu s rozšířenou působností chybí některý z dokladů, je úřad povinen tyto doklady zajistit.

Tak jako se vede spisová dokumentace dítěte, vede obecní úřad s rozšířenou působností také spisovou dokumentaci žadatele o osvojení nebo pěstounskou péče. Spisová dokumentace bude dále také specifikována ve zvláštní kapitole.

Jak už bylo výše zmíněno, do spisové dokumentace budou žadatelé zařazováni na základě jejich podané žádosti u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Žadatelé doloží

---

²² Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Linde, 2007, s. 77-85.

²³ Srov. HOLUB, M.; NOVÁ, H. Zákon o rodině – komentář a předpisy souvisící. Praha: Linde, 2007, s. 365 – 366.

potřebné doklady prokazující, že jsou vhodnými osobami pro svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo osvojení. Tyto doklady by měly poskytnout informace o způsobu jejich života, vlastností, schopností a motivací. Obecní úřad obce s rozšířenou působností si některé doklady vyžádá sám.

Žádost fyzické osoby stát se pěstounem nebo osvojitelem musí obecní úřad obce s rozšířenou působností přijmout vždy i přesto, když se mu nezdá, že fyzická osoba bude vhodná pro zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení. V rámci řízení o zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení se musí posoudit, zda je žadatel vhodný. Žadateli je pak na základě zjištění všech skutečností vydáno rozhodnutí o zprostředkování nebo zamítnutí zprostředkování pěstounské péče nebo osvojení. Co obsahuje spisová dokumentace, bude popsáno v následující kapitole.

Na základě spisové dokumentace žadatele o osvojení dítěte nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče a informací v ní obsažené vypracovává obecní úřad obce s rozšířenou působností stanovisko a svůj názor, zda jsou žadatelé vhodnými osobami mající potřebné schopnosti, vlastnosti a možnosti, které jim umožňují vytvořit pro dítě rodinné prostředí.

Dá se říci, že spisové dokumentace o žadateli a dítěti, jsou základním spisovým materiálem. Vychází z něho při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče krajský úřad a ministerstvo. Jakmile získá obecní úřad obce s rozšířenou působností veškeré informace do dokumentace o žadateli a dítěti, zašle kopie dokumentace dítěte a žadatele o osvojení nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče krajskému úřadu k dalšímu postupu při zprostředkování.

Zastavení řízení o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče je ve dvou případech:

1. žadatel o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče vezme svoji žádost zpět před tím, než je zaslána ke krajskému úřadu. Žadatel nemá již o zprostředkování zájem.
2. žadateli byla zaslána obecním úřadem obce s rozšířenou působností výzva k doložení nebo sdělení potřebných dokladů, které jsou důležité pro vedení spisové dokumentace žadatele. Ten svoji povinnost obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nesplní, a proto není považován za neodpovědného. Jeho postoj ke zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče není brán jako vážný. Nelze tedy brát jeho chování a osobnostní

vlastnosti tak, že by svědčily o úspěšnosti zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.²⁴

2.2 Spisová dokumentace žadatele

- Žádost, v níž jsou obsaženy žadatelovy osobní údaje, jimiž jsou jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození a místo trvalého bydliště.
- Doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky.
- Opis z evidence Rejstříku trestů vyžádaný obecním úřadem obce s rozšířenou působností.
- Zprávu o zdravotním stavu předloženou žadatelem.
- Údaje o ekonomických a sociálních poměrech.
- Písemné vyjádření žadatele, zda
  1. souhlasí s tím, aby po uplynutí lhůty uvedené v § 23 odst. 3²⁵ byl zařazen také do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny,
  2. žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny.
- Písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující osvojení nebo pěstounskou péči je oprávněn
  1. zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem života bude žadatel zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí,
  2. kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.
- Písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny.

---

²⁴ Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Linde, 2007, s. 84 – 88.

²⁵ § 23 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byl po novele tohoto zákona platný od 1. ledna 2013 zrušen.

- Stanovisko zřizovatele zařízení pro výkon pěstounské péče, vyžadované obecním úřadem obce s rozšířenou působností, podává-li žádost o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče fyzická osoba, která vykonává pěstounskou péči v zařízení pro výkon pěstounské péče.

2.3 Spisová dokumentace o dítěti

- Osobní údaje.
- Doklad o státním občanství, o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky podle zvláštního předpisu anebo doklad o podání žádosti o zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany.
- Údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů.
- Doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení podle zvláštního právního předpisu.
- Rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno.
- Zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.²⁶

2.4 Vyřazení žadatele z evidence při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče

- Dítě a žadatele vyřadí obecní úřad obce s rozšířenou působností z evidence v případě, že došlo ke zprostředkování osvojení. Tím totiž zaniká důvod pro zařazení do evidence. Není potřeba vydávat rozhodnutí o vyřazení z evidence, protože obecní úřad obce s rozšířenou působností má rozhodnutí soudu. Jakmile nabude rozhodnutí právní moci, dojde k vyřazení z evidence.
- Žadatel může být vyřazen z evidence z vážných důvodů, které zjistí obecní úřad obce s rozšířenou působností. Vážnými důvody mohou být povahy právní nebo

---

²⁶ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Linde, 2007, s. 82 – 83.

se zjistí, že žadatel nemá takové povahové vlastnosti a jeho osobní poměry by nevytvořily dostatečné předpoklady pro převzetí dítěte do péče.

- V případě, že žadatel nesdělí obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností údaje, které jsou rozhodné pro evidenci, je z ní vyřazen. Bude se to týkat především údajů, jako je závažné onemocnění, změna v osobních poměrech nebo dlouhodobé zhoršení sociálních poměrů.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností musí individuálně posoudit, zda se jedná o nesdělení údajů, které mají zásadní dopad na zprostředkování osvojení.

- Žadatel o vyřazení z evidence sám požádá. V tomto případě je vyřazen bez zkoumání důvodů nebo bližších okolností takového rozhodnutí.

Žadatelé jsou zařazováni do evidence na základě rozhodnutí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, proto musí být vystaveno rozhodnutí o vyřazení žadatele z evidence. Toto rozhodnutí je zasíláno obecním úřadem obce s rozšířenou působností na vědomí ministerstvu.

2.5 Odborné posuzování pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče

Pro orgány, které zprostředkovávají osvojení nebo pěstounskou péči, je to velmi náročný a odborný postup. Je k tomu potřeba celá řada odborníků. Ti mohou na základě získaných poznatků kvalifikovaně posoudit dítě a žadatele. Tímto posouzením vytvoří jeden z nejvýznamnějších podkladů pro zprostředkování, které je jedním z předepsaných náležitostí, aby byli dítě a žadatel zařazeni do evidence. Žadatel a dítě musí podstoupit odborné posouzení a doporučení v poradním sboru, do kterého patří psychologové, lékaři, pedagogové, právníci a další odborníci.

Absolvovaná příprava žadatelů je upozorní na potřeby dětí, jejich nezbytné a specifické požadavky. Ty by měli žadatelé jako náhradní rodiče splňovat.

Žadatelé získají rozšiřující informace o potřebách dětí, které jsou vhodné do náhradní rodinné péče a jaké by oni sami měli mít předpoklady a schopnosti k výchově nevlastních dětí.

U **pěstounské péče na přechodnou dobu** je důležitou otázkou, aby si náhradní rodiče dostatečně uvědomili, že se dítě vrátí do biologické rodiny. Tito pěstouni potřebují speciální přípravu, musí být schopni komunikovat s biologickou rodinou a spolupracovat s ní, až jimi dítě bude převzato zpět do jejich péče.

Odborníci zajišťující přípravu žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči k přijetí dítěte do rodiny sledují průběh přípravy. Tyto poznatky zhodnocují a zužitkují ho při vytvoření odborného posouzení, které doporučí konkrétní vztah.

Odborná příprava žadatelů o osvojení nebo pěstounské péče se samozřejmě neprovádí, kdy je zřejmé, že žadatel není vhodný do zařazení do evidence, např. žadatel nesplňuje bezúhonnost. Tato příprava by byla nadbytečná a vyžadovaná účast na přípravě by byla v rozporu se zásadou ekonomie a rychlosti správního řízení. Také by se jednalo o zbytečné zatěžování účastníka řízení.

Krajský úřad je povinen opatřit podklady potřebné pro vydání rozhodnutí, které jsou v souladu se správním řádem. Tyto podklady se můžou v každém správním řízení lišit. Je potřeba při každé žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče individuálně posoudit podklady potřebné pro zjištění stavu věci při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

V případech, kdy se jedná o žadatele, kteří již mají dítě osvojené nebo v pěstounské péči, by měl krajský úřad zvážit, zda je absolvování přípravy u těchto žadatelů nutné. Jestliže by žadatelé o další zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče odmítli podstoupit novou přípravu, musí krajský úřad dostatečně odůvodnit v rozhodnutí, z jakého důvodu novou přípravu požadoval. Nová příprava žadatelům o další osvojení nebo pěstounskou péči se doporučuje, když se jedná o osvojení nebo pěstounskou péči dítěte jiného etnika, rozdílného věku nebo dítěte se zdravotním postižením. V zásadě se jedná o to, že dítě, které by mělo jít do osvojení nebo pěstounské péče má jiné potřeby, než již dítě osvojené nebo v pěstounské péči.

Důležitou součástí přípravy na náhradní rodinnou péči je také **vyjádření dítěte**, které mají žadatelé o osvojení nebo pěstounskou péči a to z hlediska stability a fungování rodiny. Pokud by mělo dítě negativistický přístup k příchodu dalšího člena rodiny, měl by být zjišťován důvod negativistického přístupu nebo by nemělo dojít k realizaci náhradní rodinné péče.

Komplikovanou stránkou rozhodování pro obecní úřad obce s rozšířenou působností je, zda žadatele zařadit do evidence o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, který se např. ve věku 22 let dopustil trestného činu ublížení na zdraví nebo podvodu což obecní úřad obce s rozšířenou působností zjistí z vyžádaného opisu z Rejstříku trestů. Musí vzít v úvahu spáchaný trestný čin, jeho provedení, motiv, úmysl, nedbalost a věk. Nejpodstatnější stránkou této situace je, aby obecní úřad obce s rozšířenou působností dostatečně posoudil, jestli spáchaný trestný čin bude mít vliv na řádnou výchovu dítěte žadatelem.

Z hlediska dětí se týká odborné posouzení z hlediska jeho tělesného a duševního vývoje dítěte, jeho specifických potřeb, nároků, a zda je dítě vhodné svěřit do jedné z náhradní rodinné péče. U starších dětí je problém, že si nepřejí být osvojeny nebo svěřeny do pěstounské péče, proto je odborné posouzení velkou odpovědností vůči dítěti.

Odborné posouzení se u dítěte neprovádí vždy, není nezbytným předpokladem pro zařazení dítěte do evidence. U žadatele do zařazení evidence o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče se na druhou stranu provádí odborné posouzení vždy.

U zařazení do evidence dítěte se nevydává správní rozhodnutí. Dítě je zařazeno do evidence bez zbytečného prodlení, aby bylo možné nalézt co nejdříve vhodné osvojitele nebo pěstouny.²⁷

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nezprostředkuje osvojení v případě, že biologičtí rodiče dali určitým osvojitelům souhlas k osvojení jejich dítěte. Pokud podal návrh na osvojení manžel rodiče dítěte.

Pěstounskou péči nezprostředkuje obecní úřad obce s rozšířenou působností tehdy, když má o pěstounskou péči zájem osoba, která je k dítěti v příbuzenském vztahu nebo nějakým způsobem blízká dítěti, či jeho rodině.²⁸

---

²⁷ Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Linde, 2007, s. 115 – 124.

²⁸ Srov. KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006, s. 69 – 70.

Na závěr této kapitoly se pokusím o shrnutí činnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který rozhoduje o svěření dítěte do osvojení nebo pěstounské péče ve spolupráci s příslušnými soudy a krajským úřadem. Obecní úřad s rozšířenou působností má tedy tyto nejdůležitější činnosti:

- Jak bylo zmíněno výše, postupuje obecní úřad obce s rozšířenou působností spisovou dokumentaci o dítěti a žadateli krajskému úřadu.
- Řeší zastavení řízení žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče na základě zpětvzetí žádosti žadatelem, nebo když žadatel nesplní požadavky uvedené ve výzvě o doložení dokladů, kterou mu zaslal obecní úřad obce s rozšířenou působností.
- Při svěření dítěte do péče sleduje vývoj dítěte v nové rodině. Obecní úřad obce s rozšířenou působností má povinnost navštěvovat rodinu v prvním půl roku po svěření dítěte do péče jednou za tři měsíce. Zda je v rodině vše v pořádku a obecní úřad obce s rozšířenou působností neshledá žádné skutečnosti, kvůli kterým by musel do rodiny docházet častěji, navštěvuje rodinu jednou za půl roku.
- Při sociálním šetření se obecní úřad obce s rozšířenou působností zajímá o další prostředí, které dítě navštěvuje (školská zařízení, instituce pro trávení volného času).²⁹

---

²⁹ Srov. HOLUB, M.; NOVÁ, H. Zákon o rodině – komentář a předpisy souvisící. Praha: Linde, 2007, s. 365 – 370.

3 SOCIÁLNÍ PRÁCE PŘI ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE PO ROCE 2013

V této kapitole se budu věnovat hlavním změnám po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, které se dotkly práce sociálních pracovníků při zprostředkování náhradní rodinné péče.

3.1 Činnost sociálních pracovníků po roce 2013

Od 1. ledna 2013 byla přijata novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tato novela jistě zapříčinila změnu při zprostředkování náhradní rodinné péče obecním úřadem obce s rozšířenou působností.

Na základě prostudování novelizovaného zákona bylo zjištěno, že hlavní změnou v zákoně je dohoda o výkonu pěstounské péče.

Jak bylo zmíněno v kapitole pěstounské péče, došlo k zakomponování dávek pěstounské péče do zákona o sociálně-právní ochraně dětí, které byly doposud součástí zákona o státní sociální podpoře. Vyplácení těchto sociálních dávek zůstalo ale nadále v kompetenci Úřadu práce.

Další změnou v zákoně je vypracovávání individuálního plánu ochrany dítěte a také to, že obecní úřad obce s rozšířenou působností by měl provádět sociální šetření v rodině, kde je umístěno dítě v pěstounské péči jednou za dva měsíce a ne jen, jednou za půl roku, jak tomu bylo před změnou zákona o sociálně-právní činnosti dětí.

Všechny tyto uvedené změny budou v této kapitole podrobněji rozepsány a v praktické části, budou analyzovány rozhovory se sociálními pracovníky pracujícími na Magistrátu města Brna, na odboru sociálně-právní činnosti, zprostředkování náhradní rodinné péče, které se budou týkat právě těchto výše uvedených změn.

3.2 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Obecní úřad obce s rozšířenou působností navrhuje pečující osobě, která má trvalý pobyt v jejích obvodu, uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. Ta upravuje podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností.

V případě, kdy nedojde k uzavření dohody o pěstounské péči do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče osoby pečující, je vydáno obecním úřadem obce s rozšířenou působností rozhodnutí, ve kterém jsou upraveny podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností.

Dohoda o výkonu pěstounské péče nebo rozhodnutí musí být v souladu s rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do péče a s individuálním plánem ochrany dítěte. Přihlíží se k zájmům a individuálním potřebám dítěte, ale také k potřebám pečující osoby spojené s výkonem péče o dítě.

Dohoda o výkonu pěstounské péče může být se souhlasem obecního úřadu obce s rozšířenou působností uzavřena pověřenou osobou, která musí obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností zaslat opis dohody o výkonu pěstounské péče.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo jiná pověřená osoba má povinnost sledovat, zda je naplňována dohoda o výkonu pěstounské péče. Má povinnost být v kontaktu s rodinou, minimálně jednou za dva měsíce.

Po dobu, kdy trvá pěstounská péče, je platná i dohoda o výkonu pěstounské péče.

Dohoda může být vypovězena obecním úřadem obce s rozšířenou působností nebo pověřenou osobou:

- Jsou-li závažně nebo opakovaně porušovány povinnosti.
- Je-li mařeno sledování, jak je dohoda o výkonu pěstounské péče naplňována.
- Je-li odmítnuto přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, kdy nemá osoba v evidenci dostatečný důvod pro nepřijetí dítěte.

Bez udání důvodu může osoba pečující nebo osoba v evidenci vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče.

V případě, kdy dojde k vypovězení dohody o výkonu pěstounské péče ze strany pečující osoby, musí obecní úřad obce s rozšířenou působností vydat do 30 dnů rozhodnutí, ve kterém stanoví rozsah výkonu práv a povinností.³⁰

Součástí dohody o výkonu pěstounské péče je respitní péče, která může zajistit pobyt pro děti z náhradních rodin s terapeutickým programem zaměřeným na potřeby dětí z náhradní rodinné péče, krátkodobou péči a účast dítěte na letním táboře.³¹

3.3 Práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci

Práva pro osoby pečující a osoby v evidenci:

- Pečující osobě musí být poskytnuta trvalá nebo dočasná pomoc při zajištění péče o svěřené dítě a to v případech, kdy se jedná o dobu, ve které je osoba pečující uznána za dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké, při narození dítěte, při vyřizování nezbytných osobních záležitostí, či při úmrtí osoby blízké.
- Pečující osobě zajistit celodenní péči o svěřené dítě nebo děti, v rozsahu alespoň čtrnácti dnů v kalendářním roce. Podmínkou je, že svěřené dítě musí mít alespoň dva roky.
- Pečující osoba má právo na zajištění psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci během půl roku.
- Pečující osobě by mělo být zprostředkována nebo zajištěna bezplatná možnost zvyšovat si znalosti a dovednosti.

---

³⁰ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

³¹ Dohoda o výkonu pěstounské péče. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503#1>.

Povinnosti pečující osoby a osoby v evidenci:

- Pečující osoba se musí v rozsahu 24 hodin v době dvanácti kalendářních měsíců po sobě jdoucích vzdělávat ve znalostech a dovednostech v oblasti výchovy a péče o dítě.
- Povinností pečující osoby a osoby v evidenci je, aby bylo umožněno sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče. Musí spolupracovat s pracovníkem, který je pověřen sledovat vývoj dítěte.
- Pečující osoba nesmí bránit kontaktu s osobami dítěti blízkými a musí umožnit styk s rodiči dítěte v pěstounské péči.

3.4 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo pověřená osoba má nárok na státní příspěvek na výkon pěstounské péče, pokud uzavřeli dohody o výkonu pěstounské péče. Tento příspěvek by měl pokrývat náklady na zajišťování pomoci pečujícím osobám nebo svěřeným dětem. Také je použit na provádění dohledu nad výkonem pěstounské péče.

O státním příspěvku na výkon pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce na základě žádosti. V žádosti musí být uveden seznam všech pečujících osob a osob v evidenci, se kterými jsou uzavřeny dohody o výkonu pěstounské péče nebo vydány pravomocné správní rozhodnutí. Dále musí být přiloženy kopie dohod o výkonu pěstounské péče nebo správního rozhodnutí.

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je přiznáván na kalendářní rok.

3.5 Individuální plán ochrany dítěte

Individuální plán ochrany dítěte je vypracováván na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny. Obsahuje:

- Vymezuje příčiny ohrožení dítěte.
- Stanovuje opatření k zajištění ochrany dítěte.
- Poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte.

- Posílit funkci rodiny.
- Stanovuje časový plán pro provedení těchto opatření.³²

---

³² Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

V praktické části své bakalářské práce budu prezentovat zjištěná fakta, která dám do souvislosti s výzkumnou otázkou.

Pokusila jsem se propojit znalosti uvedené v teoretické části s informacemi získané kvalitativním výzkumem se sociálními pracovníky.

4.1 Cíle výzkumu

V bakalářské práci byl stanoven jeden hlavní cíl výzkumu a šest dílčích cílů, které pomohly hlavní výzkumnou otázku zkonkretizovat a objasnit.

Hlavní cíl výzkumu:

Zjistit míru dopadu na sociální práci zprostředkovatelů náhradní rodinné péče po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů od 1. ledna 2013.

Dílčí cíl 1: Zjistit míru informovanosti a dostupnosti informací respondentů o změně zákona od zaměstnavatele.

Dílčí cíl 2: Zjistit změny v každodenní pracovní činnosti (vedení dokumentace, pracovní postupy, spolupráce s krajským úřadem) respondentů při zprostředkování náhradní rodinné péče po novelizaci zákona.

Dílčí cíl 3: Zjistit nynější časové hledisko při poskytování náhradní rodinné péče respondentů (častější kontroly pěstounských rodin, dohody o výkonu pěstounské péče, vedení dokumentace).

Dílčí cíl 4: Zjistit postoj respondentů ohledně zavedení dohod o výkonu pěstounské péče.

Dílčí cíl 5: Zjistit názor respondentů na zvýšení sociální dávky odměna pěstouna.

Dílčí cíl 6: Zjistit názor respondentů na zavedené změny v zákoně po novelizaci.

4.2 Metodologie a technika sběru dat

Metodologií pro sběr dat byl v bakalářské práci zvolen kvalitativní typ výzkumu prováděný prostřednictvím originálně sestaveného polostrukturovaného rozhovoru, který obsahoval 19 otevřených otázek. Otázky jsou zaměřeny především na změny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů týkající se sociální práce při zprostředkování náhradní rodinné péče. V úvodu rozhovoru byly otázkami zjišťovány základní informace o sociálních pracovnících. Další otázky byly konkrétně zaměřené na jejich činnosti v souvislosti se změnou uvedeného zákona.

Kvalitativní výzkum byl uskutečněn na jednom pracovišti s jednou skupinou dotazovaných (pracovní tým sociálních pracovníků referátu náhradní rodinné péče Magistrátu města Brna), proto byl volen zmíněný druh metody výzkumu, který zároveň umožnil zkoumat problematiku více do hloubky a zajistil podrobnější odpovědi dotazovaných, které byly přímo z jejich praxe. Rozhovory se sociálními pracovníci probíhaly v jejich kanceláři, proto jsme v průběhu rozhovoru nebyly ničím rušeny.

Získaná data se následně zanalyzovala na základě odpovědí respondentů a vypořádáním výzkumníka.

Základ kvalitativního myšlení tvoří pět postulátů:

1. Postulát orientace na subjekt – člověk je východiskem a cílem výzkumu.
2. Postulát pečlivé deskripce – důležitý je přesný a rozsáhlý popis zvoleného předmětu.
3. Postulát interpretace a považování výzkumu za proces permanentní komunikace - předmět.
4. Postulát přirozeného prostředí výzkumu – nejlépe zkoumat v přirozeném prostředí.
5. Postulát postupného zevšeobecňování – postupujeme u každého jednotlivě krok za krokem.

Respondenti výzkumu byli vybráni záměrným výběrem.³³

Cílem kvalitativního výzkumu je získat v autentickém prostředí komplexní obraz jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi výzkumníkem a dotazovaným. Za pomoci rozhovoru je záměrem zjistit a prezentovat chápání a prožívání sociální reality lidmi.³⁴

Jak už jsem se zmiňovala, vybrala jsem si pro svůj výzkum techniku rozhovoru. Polostrukturovaným rozhovorem získáme detailní a komplexní informace o jevu, který chceme studovat. Polostrukturovaný rozhovor je nejrozšířenější metodou rozhovoru. Na polostrukturovaný rozhovor je potřeba mít připravené témata a otázky, čímž si výzkumník vytvoří závazné schéma. Otázky v rozhovoru můžeme zaměřovat a dotazovaný může více upřesnit svoji odpověď.³⁵

---

³³ Srov. SKUTIL, M. a kolektiv. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál. 2011, s. 69-71.

³⁴ Srov. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, s. 377.

³⁵ Srov. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, s. 13-15.

4.3 Analytická část

V úvodu kapitoly je charakterizován výzkumný vzorek a průběh analýzy výzkumu.

Pro sběr dat jsem oslovila sociální pracovnice, které pracují na oddělení náhradní rodinné péče na Magistrátu města Brna. V době konání výzkumu pracovalo na oddělení osm sociálních pracovnic. Ty mají podle ulic nebo městských částí rozděleno celé Brno. Rozdělení Brna se také odvíjí podle počtu klientů tak, aby všechny sociální pracovnice měly přibližně stejný počet.

Pro názornost jsem vytvořila tabulku se seznamem sociálních pracovnic, ve které jsem specifikovala věk, délku praxe a počet klientů. Tyto informace jsem zjišťovala v prvních třech otázkách svého rozhovoru.

Tabulka 1: Demografická charakteristika dotazovaných

Sociální pracovnice	Věk	Délka praxe	Počet klientů
Číslo 1	56	25	30 rodin 44 dětí
Číslo 2	61	25	30 rodin 30-40 dětí
Číslo 3	41	1	30 rodin 38 dětí
Číslo 4	27	2	38 rodin 40 dětí
Číslo 5	29	2	35 rodin 45 dětí
Číslo 6	37	5	32 rodin 35-40 dětí
Číslo 7	49	1	25 rodin 40 dětí
Číslo 8	57	20	29 rodin 36 dětí

Další část kapitoly shrnuje analýzu a interpretaci získaných informací od sociálních pracovníc polostrukturovaným rozhovorem dle dílčích cílů, které byly předlohou pro sestavení otázek pro rozhovor.

Dílčí cíl 1: Zjistit míru informovanosti a dostupnosti informací respondentů o změně zákona od zaměstnavatele.

Otázka číslo 4 – Byla jste o změně zákona dostatečně informována svým zaměstnavatelem?

Většina sociálních pracovníc odpověděla, že na změnu zákona byly svým zaměstnavatelem dostatečně připraveny. Mohly se účastnit školení. Přímo v zaměstnání probíhaly různé diskuse a hovořily o změnách.

Naopak sociální pracovníce číslo dvě odpověděla, že informace jim byly podány jen částečně, musely si samy vyhledávat nové skutečnosti týkající se změn zákona, aby je mohly lépe pochopit a správně zařadit do jejich dosavadní práce.

Sociální pracovníce číslo šest byla toho názoru, že informace, které si nezjistily samy, jim nikdo neposkytl.

Naopak sociální pracovníce číslo sedm získala informace o změně zákona od své vedoucí pracovníce.

Otázka číslo 5 – Byly Vám v dostatečném předstihu poskytnuty materiály a podklady obsahující změny při zprostředkování náhradní rodinné péče po roce 2013?

Na tuto otázku sociální pracovníce odpověděly shodně, že novou verzi aktualizovaného zákona dostaly v dostatečném předstihu.

Dílčí cíl 2: Zjistit změny v každodenní pracovní činnosti (vedení dokumentace, pracovní postupy, spolupráce s krajským úřadem) respondentů při zprostředkování náhradní rodinné péče po novelizaci zákona.

Otázka číslo 6 – Změnil se po změně zákona postup při zprostředkování náhradní rodinné péče radikálním způsobem nebo jsou změny nepatrné?

Radikálně se postup při zprostředkování náhradní rodinné péče nezměnil. Dle sociálních pracovníc jim jen přibylo více administrativy. Každé dítě musí mít vyplněn individuální plán ochrany dítěte.

Dvě ze sociálních pracovníc zmínily navýšení počtu dětí. Příčinou je, že musí mít v evidenci i děti, které již nelze umístit do náhradní rodinné péče. Může se jednat například o patnáctileté dítě, jehož je těžké v tomto věku umístit do náhradní rodinné péče. Přesto ho ale sociální pracovníce musí mít po změně zákona v evidenci s veškerými podklady, psychologickými posudky a spolupracovat s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Otázka číslo 7 – Dotkly se změny v zákoně i vedení Vaší dokumentace při zprostředkování náhradní rodinné péče?

Ve vedení spisové dokumentace mají sociální pracovníce jako nejhlavnější změnu vypracovávání individuálního plánu ochrany dítěte. Tento individuální plán ochrany dítěte musí mít každé dítě. Většina z oslovených sociálních pracovníc tento individuální plán ochrany uvítala. Jsou v něm obsažené všechny informace o dítěti. Sociální pracovníce ho oceňují především u rodin, se kterými jsou větší problémy, potřebují více péče, respektive jsou náročnější na čas a kontakt s ní.

Zároveň je ale příliš obsáhlý a jeho vyplnění o všechny informace trvá příliš dlouho. Sociální pracovníce se přiznaly, že jim nezbývá na zpracování individuálního plánu ochrany dítěte moc času, protože jsou vytížené jinými činnostmi.

Celkově dle slov sociálních pracovníc vzrostla administrativní činnost.

Otázka číslo 8 - V čem nyní spočívá Vaše spolupráce s krajským úřadem po změně zákona?

Všechny sociální pracovníce ze sedmi dotazovaných odpověděly, že spolupráce je stejná jako před změnou zákona.

Jedna ze sociálních pracovníc uvedla, že komunikace s krajským úřadem je převážně v náplni práce jejich vedoucí pracovníce.

Další zmínila, že spolupráce je stejná, jen musí krajskému úřadu hlásit do evidence všechny děti, což se týká především dětí, o kterých je zmínka v otázce číslo šest. Děti, které nejsou vhodné k umístění do náhradní rodinné péče.

Dílčí cíl 3: Zjistit nynější časové hledisko při poskytování náhradní rodinné péče respondentů (častější kontroly pěstounských rodin, dohody o výkonu pěstounské péče, vedení dokumentace).

Otázka číslo 9 – Je nyní Vaše práce časově náročnější, než byla před změnou zákona?

Na tuto otázku odpověděly všechny sociální pracovníce, že práce je nyní dvojnásobná. Zvýšila se jim administrativní činnost, musí zpracovávat individuální plán ochrany dítěte a další součástí dokumentace klienta je uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče. Více času zaberou také častější kontroly v rodinách.

Otázka číslo 10 – Jak se díváte na fakt, že musíte rodinu, ve které jsou děti umístěny v pěstounské péči navštěvovat a kontrolovat každé dva měsíce?

Většina sociálních pracovníc s návštěvami rodin každé dva měsíce nesouhlasila. Sociální pracovníce se shodly, že je to pro rodinu obtěžující a zbytečné. Interval jednou za půl roku byl dostačující. Tato povinnost je dle sociálních pracovníc nesmyslná a časově náročná vzhledem k počtu klientů na jednu sociální pracovníci.

Dalším důvodem, na základě kterého vnímají sociální pracovníce takto krátký interval návštěv všech rodin, je ten, že pokud mají sociální pracovníce rodinu s komplikacemi a problémy, jsou s ní v kontaktu spíše ještě častěji, a proto jim přijde tato povinnost neefektivní.

Otázka číslo 11 – Máte na častější kontroly čas?

Sociální pracovníce uvedly, že na častější kontroly čas nemají, protože není možné při všech ostatních činnostech stihnout navštívit všechny rodiny jednou za dva měsíce.

Sdělily spoustu vedlejších aspektů, proč nemohou být schopny jednou za dva měsíce rodinu navštívit. Sociální pracovníce musí být v pravidelném kontaktu s problémovými

rodinami, řešit nové umístování dětí do rodin, navštěvovat děti v jejich evidenci v dětských domovech nebo kojeneckých ústavech, zaměřovat se na rodiče žádající o náhradní rodinnou péči, účastnit se soudů, ve kterých se rozhoduje o umístění dítěte do náhradní rodinné péče a v neposlední řadě plnit administrativní činnosti.

Otázka číslo 12 – V zákoně je povinnost mít s klienty uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Stihly jste ve vašem počtu uzavřít se všemi vašimi klienty dohodu o pěstounské péči ve stanoveném termínu dle novely zákona?

Na tuto otázku reagovaly sociální pracovnice odpovědí, že uzavřít dohody o výkonu pěstounské péče musely zvládnout. S ohledem na skutečnost, že s některými klienty uzavíraly dohody o výkonu pěstounské péče neziskové organizace, měly s tím i přesto hodně práce.

Otázka číslo 13 – V čem vidíte pro Vaši práci význam dohody o pěstounské péči?

Většina sociálních pracovnic zdůrazňuje přínos v dohodách o výkonu pěstounské péče. Hlavní důležitou složkou je, že jsou oficiálně stanoveny práva a povinnosti jak pro pěstouny, tak pro sociální pracovníky.

Sociální pracovnice mají problém tyto dohody naplňovat kvůli vysokému počtu klientů, který mají.

Pro pěstouny vznikla touto dohodou povinnost pravidelně se vzdělávat. Tuto skutečnost sociální pracovnice uvádí jako přínosnou, ale zároveň si myslí, že 24 hodin za rok na vzdělávání je vysoký. Není dořešeno, kde budou pěstouni v takovém rozsahu vzdělávání. V neposlední řadě bude vzdělávání pro pracující pěstouny časově náročné a v případech příbuzenské pěstounské péče, kdy jsou pěstouny prarodiče i zbytečné.

Sociální pracovnice naopak v dohodách o výkonu pěstounské péče uvítaly odpočinek pro pěstouny. Díky dohodám se může dětem v pěstounských rodinách uhradit dětský tábor, což sociální pracovnice vítají nejvíce.

Dle sociálních pracovnic je problém, jak se tato dohoda naplní v praxi. Jak a kdo bude pořádat vzdělávací semináře pro pěstouny a jak moc budou pěstouni využívat například proplacení táborů.

Pro dvě sociální pracovnice je zavedení dohody o výkonu pěstounské péče zbytečné. Tvrdí, že i bez této dohody fungovala spolupráce mezi nimi a klientem.

Dílčí cíl 4: Zjistit postoj respondentů ohledně zavedení dohod o výkonu pěstounské péče.

Otázka číslo 14 – V kolika případech jste se setkala, že dohodu o výkonu pěstounské péče uzavřely nestátní organizace?

Některé sociální pracovníce uzavřely z jejich počtu klientů jednu třetinu a dvě třetiny zabezpečily nestátní organizace jako je Trialog, Triáda, Sdružení pěstounských rodin a CRSP³⁶. Ostatní sdělily, že s neziskovými organizacemi uzavřely dohody půl na půl.

I přesto, že velká část klientů uzavřela dohodu o výkonu pěstounské péče s neziskovými organizacemi, měly sociální pracovníce s uzavíráním těchto dohod příliš moc práce, i když jak sociální pracovníce tvrdily, byla to nárazová činnost, díky níž ale sociální pracovníce musely posunout stranou jiné důležité činnosti.

Otázka číslo 15 – Uzavíráte s pěstouny spíše dohodu o výkonu pěstounské péče nebo vydáváte rozhodnutí, ve kterém jsou upraveny podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností?

Sociální pracovníce se s vydáním rozhodnutí prozatím nesetkaly, neměly k tomuto kroku důvod a s klienty uzavřely jen dohody o výkonu pěstounské péče.

Dílčí cíl 5: Zjistit názor respondentů na zvýšení sociální dávky odměna pěstouna.

Otázka číslo 16 – Myslíte si, že bylo potřeba navýšení částek odměny pěstouna?

Jedna ze sociálních pracovníček uvedla, že navýšení dávek odměny pěstouna nebylo potřeba, protože se může přispět z fondu v rozsahu stanoveným v dohodě o výkonu pěstounské péče.

Zbylý počet sociálních pracovníček zdůrazňovaly, aby se rozlišilo, zda jde o příbuzenskou pěstounskou péči nebo o pěstounskou péči, kde je umístěno cizí dítě.

Příbuzenskou pěstounskou péči berou sociální pracovníce jako jakousi povinnost se o dítě postarat. Jedná se především o prarodiče, kteří jsou již ve starobním důchodu.

---

³⁶ Centrum pro rodinu a sociální péči

U cizí pěstounské péče není žádný příbuzenský vztah a žádná povinnost člověka mít dítě v pěstounské péči, proto si sociální pracovníce myslí, aby byla více ohodnocená a nebraná stejně jako příbuzenská péče.

Otázka číslo 17 – Jak často podle Vašeho názoru dochází k případům, kdy je žádost o pěstounskou péči jen využívání finančních prostředků?

Odpovědi od sociálních pracovníc na tuto otázku byly rozpačité. Připustily, že v některých rodinách je pěstounská péče záměrná, především se to týká romských rodin. Ovšem jak zdůraznily sociální pracovníce, mohou si to jen myslet a nijak to klientům nedokážou.

Dvě sociální pracovníce se domnívají, že by nyní mohlo docházet ke zneužívání více. Důvodem toho je, že odměna pěstouna se započítává do příjmu a do pojistné doby pro nárok na starobní důchod. Mohlo by to tak být pro mnoho lidí východisko ze situace, kdy jsou dlouhodobě vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce, nemohou najít práci, či pracovat nechtějí a nesplnili by dobu pojištění pro nárok na starobní důchod.

Dílčí cíl 6: Zjistit názor respondentů na zavedené změny v zákoně po novelizaci.

Otázka číslo 18 – V čem vidíte nejradikálnější změnu ve své profesi po změně zákona po roce 2013?

Nejradikálnější změnu vidí sociální pracovníce v nárůstu administrativy. S pěstouny musejí sepisovat dohody o výkonu pěstounské péče. Další důležitou změnou je vypracovávání individuálního plánu ochrany dítěte, který sociálním pracovnícím zabere z jejich pracovní doby mnoho času, jelikož musí zjišťovat nespočet informací.

Jako zásadní změnu hodnotí sociální pracovníce provádění sociálního šetření v rodinách místo dvakrát do roka, tak jednou za dva měsíce.

Otázka číslo 19 – Myslíte si, že změna zákona měla přínos a byla potřebná?

Jedna ze sociálních pracovníc sdělila, že novelizace zákona nebyla nutná, protože jim zbytečně narostla administrativa a mají starosti s uzavíráním dohod o výkonu pěstounské péče.

Zbylé sociální pracovnice si myslí, že potřebnost změny zákona se ukáže až po delším čase. V současné době je pro ně změna zákona jen nárůst administrativy. Vidí ale přínos pro rodiny v rámci uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče.

Dobře hodnotí znovuzavedení pěstounské péče na přechodnou dobu, ale obávají se, jak bude fungovat v praxi.

4.4 Hodnocení

V této části kapitoly rozeberu nejdůležitější poznatky získané z výzkumu se sociálními pracovnicemi Magistrátu města Brna zprostředkovávající náhradní rodinnou péči.

Otázky v rozhovoru byly sestavené na základě změn po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Bylo osm dotazovaných sociálních pracovnic, které pracují na referátu náhradní rodinné péče Magistrátu města Brna. Sociální pracovnice mi i vzhledem k jejich vytiženosti poskytly rozhovory s ochotou. První tři otázky rozhovoru zjišťovaly základní demografické údaje sociálních pracovnic (věk, délka praxe a počet klientů). Dotazované pracovnice mají klienty rozděleny dle ulic a městských částí spravedlivým dílem. Proto v počtech klientů nebyl u žádné ze sociálních pracovnic zaznamenán markantní rozdíl. Počet klientů u jejich vedoucí pracovnice, která má na starosti další činnosti, nebyl nijak zvlášť nižší, což můžeme vidět v tabulce číslo 1.

Další otázky polostrukturovaného rozhovoru se týkaly vedení jejich dokumentace a spolupráce s krajským úřadem. Z výzkumu vyplynulo, že spolupráce s krajskými úřady se po novelizaci zákona nezměnila.

Největší změnou ve vedení jejich dokumentace u dítěte je **individuální plán ochrany dítěte**. Sociální pracovnice ho hodnotí jako přínosný, ale zároveň i jako negativní část novelizace zákona. Individuální plán ochrany dítěte je totiž příliš rozsáhlý a sociální pracovnice musí zjišťovat spoustu informací o dítěti i z jiných institucí, jako jsou lékaři a ústavní zařízení. Sociálním pracovnicím zabírá mnoho času a musí ho vyplnit u dětí, které již v evidenci mají. To je sice nárazová činnost, ale jistě časově velmi náročná a dle sociálních pracovnic nemají volný čas k jeho dodatečnému vyplňování. To je taky důvod, proč ho ještě v době výzkumu u všech dětí vyplněný neměly.

Výhodu v individuálním plánu ochrany dětí vidí sociální pracovníce v ucelení informací o dítěti samotném. Mohou si zde psát postřehy o dítěti, jeho reakce, chování a vývoj.

Pro názornost jsem individuální plán ochrany dítěte vložila do příloh bakalářské práce (viz příloha č. 1).

Nárůst administrativy sociálním pracovnícím zapříčinilo sepisování **dohod o výkonu pěstounské péče**. Z výzkumu vyšlo najevo, že dohody spolu se sociálními pracovníci sepisují i neziskové organizace. U většiny sociálních pracovníc sepsaly s dvěma třetinami jejich klientů dohodu o výkonu pěstounské péče právě neziskové organizace, díky čemuž zvládly sociální pracovníce sepsat dohody o výkonu pěstounské péče v uvedeném termínu. Termín byl stanoven do půl roku od platnosti novelizace zákona.

V novelizovaném zákoně je také možnost místo dohody o výkonu pěstounské péče vydat rozhodnutí, ve kterém budou upraveny práva a povinnosti pěstounů. Rozhodnutí zatím nevydala ani jedna z dotazovaných pracovníc. V praxi se prozatím používá jen sepsání dohody o výkonu pěstounské péče.

Dohody o výkonu pěstounské péče sociální pracovníce považují ve větší míře za přínosné, protože umožňují jasně stanovit práva a povinnosti pěstounů a zároveň ukládají pěstounům povinnost vzdělávání v rozsahu 24 hodin za rok. Dle sociálních pracovníc je pro pěstouny vzdělávání důležité, ale rozsah hodin jim přijde zbytečně vysoký vzhledem k časové náročnosti pro pěstouny. Zároveň přijde sociálním pracovnícím školení nadbytečné pro prarodiče pěstounů vzhledem k tomu, že již dítě sami vychovali.

Dalším pozitivem dohod o výkonu pěstounské péče je uvedený rozsahu **respitní péče**, na základě čehož mohou být rodinám poskytnuty finanční prostředky (např. proplacení tábora) jejich dítěte v pěstounské péči.

Otázky zjišťující časovou dotaci sociálních pracovníků oproti minulosti byly negativně zodpovídaný v souvislosti se **sociálním šetřením v rodinách**, kde jsou děti umístěny v náhradní rodinné péči. Sociální pracovníce mají dle novelizovaného zákona povinnost navštěvovat pěstounskou rodinu jednou za 2 měsíce, což je dle jejich názoru vysoká frekvence. Sama však za nelogické považují nepotřebnost uskutečňování návštěv u osvojeného dítěte a to i přesto, že rodiče nepobírají žádné sociální dávky, jelikož jsou zapsáni v rodném listě dítěte jako jeho rodiče a stávají se tak běžnou rodinou. Přesto

si myslím, že by dítě alespoň po nějakou dobu mělo být pod dohledem sociálních pracovníků, aby se zajistilo, že péče bude probíhat bez problémů.

Sociální pracovníce mají tedy povinnost navštěvovat dítě pouze v pěstounské rodině. Před novelizací zákona to bylo dvakrát do roka. Dle sociálních pracovníc byl tento interval dostačující, protože v případech, kdy mají rodinu s problémy, pracují s ní častěji a jsou s ní neustále v kontaktu dle potřeby. Pro rodiny, ve kterých je vše v pořádku, jsou tyto návštěvy obtěžující a bez efektu. Pro sociální pracovníce je složité si sociální šetření v rodině domlouvat, jelikož někteří pěstouni jsou zaměstnaní nebo dítě navštěvuje různé kroužky a v době, kdy jsou doma, má už sociální pracovníce konec pracovní doby. Proto musí sociální pracovníce provádět nespočet sociálních šetření mimo pracovní dobu a to mnohdy i nadbytečně, vzhledem k tomu, že rodina funguje bez problémů a není potřeba, aby se s ní každé dva měsíce pracovalo.

Transformace frekvence návštěv sociálními pracovníky v pěstounských rodinách byla jistě preventivního charakteru. Je však faktem, že samotná častá návštěva rodiny pracovníkem není vždy vhodným a jediným nástrojem pro včasné podchycení problému v rodině.

Jednotný názor zastávaly všechny dotazované sociální pracovníce v otázce týkající se výše **odměny pěstouna**. Sociální pracovníce by rozlišovaly navýšení odměny pěstouna podle typu pěstounské péče. Respondentky by jednoznačně navýšily odměnu pěstounům, kteří mají v péči cizí dítě oproti pěstounům s příbuzenským vztahem. V praxi to jistě ale takto rozlišovat nelze.

Navýšení částek odměny pěstouna má zřejmě sloužit k motivaci nových pěstounů, což z druhé strany pohledu může vést ke zneužívání financí prostřednictvím pěstounské péče. Dále novelizace zákona stanovila odměnu pěstouna jako příjem se sociálními odvody, čímž lze do budoucna pěstounské roky započítat do doby pojištění pro nárok na důchod, což může být opět impuls pro zneužití pěstounské péče zvláště u dlouhodobě nezaměstnaných lidí.

Závěrečné položky strukturovaného rozhovoru zjišťovaly názor dotazovaných sociálních pracovníc na význam novelizace zákona. Zejména mě zajímala nejradikálnější změna dle názoru respondentů, kterou novelizace zákona přinesla. Všechny pracovníce vznesly jednotný názor, že nejradikálnější změnou je nárůst administrativy spojený zejména s vyplňováním individuálního plánu ochrany dítěte (viz příloha č. 1), sepisováním dohod

o výkonu pěstounské péče a provádění sociálního šetření jednou za dva měsíce, i když jsou určité změny pozitivním přínosem pro praxi, jak již bylo zmíněno výše.

Dle mého názoru by se nárůst administrativy dal vyřešit navýšením počtu sociálních pracovníků vykonávající zprostředkování náhradní rodinné péče. Z rozhovorů se sociálními pracovníci vyplynulo, že by toto navýšení uvítaly i přesto, že v minulých letech byl jejich kolektiv posílen o dvě pracovnice, což dalo celkem právě osm pracovníků na celé Brno. I nadále Magistrát města Brna usiluje o posílení řad sociálních pracovníků zprostředkovávající náhradní rodinnou péči.

Sociální pracovnice prozatím nechtěly novelizaci zákona hodnotit. Dle nich ukáže čas, jestli byla potřebná nebo zbytečná. Z předešlého textu však jednoznačně vyplývá názor respondentek na potřebnost a efektivnost novelizace zákona. Tvůrci novelizace podnikli pouze první kroky (transformace zákona), které sice byly potřeba provést k navýšení efektivity a kvality k zprostředkování náhradní rodinné péče, ale kroky, kterými je následně nutné pokračovat, nejsou zatím dostupné. Změna systému práce, vždy přináší překážky, které musí být posléze řešeny (např. zvýšení administrativy = posílení pracovníků), a proto musíme doufat, že je situace stále sledována, analyzována a inovována do ideálního stavu.

Zda tedy byla tato novelizace zákona potřebná, můžeme pouze polemizovat. Pokud bude nadále řešena, můžeme se jistě přiklonit k pozitivnímu hodnocení, v opačném případě ovšem nikoli. Za pozitivní zjištění lze jednoznačně považovat snahu dotazovaných sociálních pracovníků najít v uvedených změnách zákona přínos pro jejich současnou praxi i přes navýšení pracovních činností.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo popsat sociální práci při zprostředkování náhradní rodinné péče a zjistit míru dopadu na sociální práci po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů od 1. ledna 2013.

V teoretické části práce byly charakterizovány základní pojmy týkající se náhradní rodinné péče a rozdíl mezi nimi. Nadále byl popsán postup sociální práce při zprostředkování náhradní rodinné péče před novelizací zákona v roce 2013 a po té, kde byly specifikovány hlavní změny, které postihly sociální činnost pracovníku náhradní rodinné péče (větší administrativní činnost, nárůst frekvence kontrol v pěstounských rodinách, zvýšená celková časová potřeba na práci...).

Praktická část práce analyzuje a shrnuje výsledky výzkumného šetření pomocí originálně sestaveného polostrukturovaného rozhovoru s pracovníky referátu náhradní rodinné péče v Brně. Cílem kvalitativního výzkumu bylo zjistit vnímání, postoje a názory respondentů na výše uvedené změny při zprostředkování náhradní rodinné péče po roce 2013, které novelizace zákona přinesla.

Analýza výzkumu přinesla zjištění, která pomohla splnit stanovené dílčí cíle, které daly podobu strukturaci otevřených otázek ohledně dané problematiky. Jednotlivé položky rozhovoru jsou zhodnoceny vzhledem ke stanoveným cílům chronologicky za sebou. Všechny cíle práce byly splněny. Daná zjištění zároveň naplňují hlavní cíl práce, který měl **zjistit míru dopadu na sociální práci zprostředkovatelů náhradní rodinné péče po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů od 1. ledna 2013.**

Uvedenými změnami vzrostla sociálním pracovnícům především administrativa, což jim hodně zasáhlo do jejich pracovní náplně, proto by bylo zapotřebí posílit řady sociálních pracovníků, aby nevykonávaly svoji práci ve spěchu, stresu a mohly svoji práci vykonávat poctivě a s klidem. Navzdory navýšení časové potřeby na pracovní činnost respondentek, byla změna zákona přijata s pozitivy a nadějí o další kroky ze strany zákonodárců, které situaci ještě více zefektivní a stabilizují.

Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal na Magistrátu města Brna, jsem si vědoma toho, že nelze tyto poznatky vztahovat na všechny sociální pracovníce zprostředkovávající náhradní rodinnou péči. V ostatních městech mohou mít dostatek sociálních pracovníků, kteří nárůst administrativy zvládnou a ani ho ve své práci nepocítí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. **BECHYŇOVÁ, V. a kol.** *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. vydání, Praha: IREAS, 2007, 229 s., ISBN 978-80-86684-47-5.
2. **BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L.** *Hledáme nové rodiče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče r. 2001, 24 s.
3. **DISMAN, M.** *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 2. vydání, Praha: Karolinum, 1998, 374 s., ISBN 8071841412.
4. **GOLDMANN, R., kol.** *Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 129 s., ISBN: 80-244-1454-6.
5. **HENDL, J.** *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum: 1999, 278 s., ISBN 8024600307.
6. **HOLUB, M., NOVÁ, H.** *Zákon o rodině – komentář a předpisy souvisící*. Praha: Linde, 2007, 274 s., ISBN 80-7201-517-6.
7. **CHVÁTALOVÁ, I., kol.** *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., ISBN: 978-80-7380-374-2.
8. **KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK Z., aj.** *Osvojení a pěstounská péče*, 1. vydání, Praha: Portál 2002, 155 s., ISBN 80-7178-637-3.
9. **KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V.** *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Aspi, 2006, 228 s., ISBN: 80-7357-214-1.
10. **KREBS, V.** *Sociální politika*. 4. vydání. Praha: Aspi, 2009, 544 s., ISBN 80-7357-276-1.
11. **LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z.** *Psychická deprivace v dětství*, 2. vydání, Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968, 384 s., ISBN 978-80-246-1983-5.
12. **MATĚJČEK, Z.** *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha: Portál 1994, 98 s., ISBN 80-85282-83-6.
13. **MELGOSA, J.** *Umění výchovy dítěte*, Praha: Advent-Orion, 2003, 195 s., ISBN 80-7172-613-3.
14. **NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E.** *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. Praha: Linde, 2007, 466 s., ISBN 978-80-86131-72-6.

15. **RADVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J., aj.** *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*, 1. vydání, Praha: SPN, 1980, 132 s.
16. **SKUTIL, M. a kolektiv.** *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. 2011, 256 s., ISBN 978-80-7367-778-7.
17. **ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol.** *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s., ISBN 9788073673130.

Internetové zdroje

1. Dávky pěstounské péče. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>.
2. Dohoda o výkonu pěstounské péče. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14503#1>.

Zákony

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM TABULEK

Tabulka 2: Demografická charakteristika dotazovaných..... 39

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Individuální plán ochrany dítěte

Příloha 2: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

PŘÍLOHA P I: INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTĚ

Příloha 1: Individuální plán ochrany dítěte

VYHODNOCENÍ SITUACE DÍTĚTĚ			
Číslo spisu			
DÍTĚ			
Jméno a příjmení	Datum narození, rodné číslo, místo	Trvalý pobyt	Faktický pobyt
Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Stání příslušnost	
Mateřský jazyk dítěte		Mateřský jazyk rodičů	
Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Stání příslušnost	
Mateřský jazyk dítěte		Mateřský jazyk rodičů	
MATKA			
Jméno a příjmení	Datum narození, rodné číslo, místo	Trvalý pobyt	Faktický pobyt
Osobní stav	Povolání	Adresa zaměstnavatele	Kontakt na matku
Email		Stání příslušnost	
Rodičovská odpovědnost	Rozsudek soudu		
OTEC			
Jméno a příjmení	Datum narození, rodné číslo, místo	Trvalý pobyt	Faktický pobyt
Osobní stav	Povolání	Adresa zaměstnavatele	Kontakt na matku
Email		Stání příslušnost	

Rodičovská odpovědnost	Rozsudek soudu				
SOUROZENCI					
Jméno a příjmení	Datum nar., r.č., místo	Trvalý pobyt	Rodiče stejní-jiní	V péči koho	Poznámka

OSOBY ODPOVĚDNÉ ZA VÝCHOVU – PĚSTOUNI – PORUČNÍCI			
Jméno a příjmení	Datum narození, rodné číslo, místo	Trvalý pobyt	Faktický pobyt
Vztah k dítěti		Stání příslušnost	
Osobní stav	Povolání	Adresa zaměstnavatele	Kontakty
Jméno a příjmení	Datum narození, rodné číslo, místo	Trvalý pobyt	Faktický pobyt
Vztah k dítěti		Stání příslušnost	
Osobní stav	Povolání	Adresa zaměstnavatele	Kontakty
Rozsudek soudu			
Osoby žijící v rodině			

UČINĚNÁ VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ		
LÉKAŘ - PEDIATR		
Jméno, příjmení	ordinace	kontakty

JINÝ ODBORNÝ LÉKAŘ		
Jméno, příjmení	ordinace	kontakty
1. VÝVOJOVÉ POTŘEBY DÍTĚTE Každé z oblastí věnujte pozornost v rozsahu, který odpovídá skutečným podmínkám. Je nutné, vyjádřit se ke všem položkám podrobně. V maximální možné míře vycházejte ve svém komentáři z přímých důkazů (uveďte odkaz na použité nástroje), nikoli jen z názoru či dojmu, a tyto důkazy popište. Jestliže se však budou názory výrazně lišit, zaznamenejte i tyto rozdíly.		
Zdraví: Zdravotní stav – aktuální a dlouhodobý zdravotní stav dítěte, růst, vývoj, tělesné a duševní prospívání, nemoci a postižení (včetně psychiatrických), úrazy. Zajištění pravidelné lékařské péče – praktický lékař, zubní lékař, další specialisté dle potřeby. Návštěvy u lékaře, preventivní lékařské prohlídky, očkování, hospitalizace, zdravotní doporučení. Strava, pitný režim, spánek a odpočinek, zrak a sluch, jemné motorické dovednosti, hrubé motorické dovednosti. Zdravotní rizika – kouření, alkohol, jiné návykové látky, obezita, anorexie, bulimie.		
Vzdělávání: Forma komunikace, mateřský jazyk, vyjadřování se, kladení otázek, odpovídání na otázky, naslouchání, reagování, porozumění, čtení a psaní. Jiné než verbální způsoby komunikace – znaková řeč, Brailovo písmo, makaton, piktogramy a symboly, VOKS a jiné. Pochopení, odůvodnění a řešení problémů – schopnost pochopit a utřídit si informace, racionálně uvažovat a řešit problémy. Hry, příběhy, písničky, objevování, zkoumání, pozornost. Zapojení se do učení, přístup k vzdělávání a zaměstnání, aktivní zapojení se a docházka, prospěch, přístup k odpovídajícím zdrojům. Pokrok u základních a klíčových dovedností, ambice. Speciální vzdělávací potřeby – sociální znevýhodnění, poruchy učení, zdravotní postižení.		
Emoční vývoj a chování: Rané citové vazby, celkové emoční nastavení, sebedůvěra, vztahy s dospělými, vztahy s vrstevníky, temperament, empatie, aktuální emoční stav. Traumata, psychické potíže, zvládání stresových situací, pocity izolovanosti a samoty, strach, obavy. Životní styl, příslušnost k subkultuře, pozitivní faktory v chování, respektování hranic a pravidel, sebeovládání, chování ve vztahu k vrstevníkům a ve vztahu k dospělým, lehkomyšlné nebo impulsivní chování, zneužívání návykových látek a sociální chování, sexuální projevy, delikventní chování, násilné a agresivní chování, neklid a hyperaktivita, roztržitost, udržení pozornosti, soustředění, riskování, sebepoškozování.		
Identita: Vnímání a uvědomování si sebe sama, pozitivní obraz sama sebe, sebedůvěra, znalost vlastní a rodinné minulosti, pocit sounáležitosti s rodinou, jinými sociálními skupinami, uvědomování si příslušnosti k pohlaví, etniku, národnosti, kultuře, víře, příslušnost k subkultuře, zkušenosti s diskriminací z důvodu rasy, náboženského vyznání, věku, pohlaví, sexuální orientace nebo postižení.		
Emoční vývoj a chování: Rané citové vazby, celkové emoční nastavení, sebedůvěra, vztahy s dospělými, vztahy s vrstevníky, temperament, empatie, aktuální emoční stav. Traumata, psychické potíže, zvládání stresových situací, pocity izolovanosti a samoty, strach, obavy. Životní styl, příslušnost k subkultuře, pozitivní faktory v chování, respektování hranic a pravidel, sebeovládání, chování ve		

<p>vztahu k vrstevníkům a ve vztahu k dospělým, lehkomyšlné nebo impulsivní chování, zneužívání návykových látek a sociální chování, sexuální projevy, delikventní chování, násilné a agresivní chování, neklid a hyperaktivita, rozržitost, udržení pozornosti, soustředění, riskování, sebepoškozování.</p>
<p>Rodinné a sociální vztahy: Stabilní a vřelé vztahy se členy rodiny, včetně sourozenců a širší rodiny, vztahy s vrstevníky, vztahy s širší komunitou. Schopnost empatie a schopnost budování vztahů, pomoc druhým. Míra zapojení se do negativních vztahů.</p>
<p>Samostatnost a sebeobsluha: Základní dovednosti v oblasti sebeobsluhy – hygiena, stravování, oblékání, úklid, vyřizování běžných záležitostí. Dovednosti v oblasti sebeobsluhy a samostatnost, znalost vlastních práv a povinností, objevování vlastních hranic a limitů, schopnost požádat o pomoc, schopnost odmítnout, rozhodování a uvědomění si důsledků, plánování osobního života, dovednost obstát v různých sociálních rolích, pozitivní odpoutávání se od rodiny</p>
<p>Sociální prezentace: Sebeprezentace, ambice; sebedůvěra dítěte a náhled na vlastní pokroky, motivace, vytrvalost. Místo ve skupině vrstevníků.</p>
<p>2. RODIČOVSKÁ KAPACITA - ZÁKLADNÍ PÉČE Zajištění potravy, nápojů, tepla, obydlí, oblečení, hygieny, zajištění zdravotní péče, zajištění školní docházky, využívání služeb různých organizací – zdravotních, vzdělávacích, sociálních.</p>
<p>Zajištění bezpečí a ochrany: Zajištění bezpečného prostředí pro kojence, dítě nebo mladistvého, rozpoznání rizik doma i mimo domov, zajištění hlídání dítěte vhodnou osobou, nastavení ochrany adekvátně věku dítěte, ochrana před násilím, zneužíváním a jinými nepříznivými vlivy.</p>
<p>Citová vřelost: Vytvoření vřelého, podporující a stabilního rodinného prostředí, schopnost vytvoření citového pouta k dítěti, oceňování a povzbuzování dítěte, pocity rodiče při péči o dítě, schopnost empatie a adekvátních reakcí na dítě.</p>
<p>Stimulace a podněty: Aktivní poskytování podnětů potřebných k vývoji dítěte. Častá interakce rodiče s dítětem. Podpora v zájmech a činnostech a poskytování podnětů a vytváření příležitostí pro sociální kontakt. Podpora a umožnění přístupu ke vnějším zdrojům informací. Motivace k učení a vzdělávání.</p>
<p>Vedení a hranice: Poskytování jasného, důsledného a vhodného vedení dítěti, stanovení hranic a pravidel žádoucího chování, včetně nastavení hranic vzhledem k rizikům. Míra kontroly, tolerance a pozitivních vzorů chování. Podpora samostatnosti.</p>
<p>Stabilita: Stálé rodinné prostředí, změny ve složení domácnosti, míra stěhování rodiny, změny škol, změny zaměstnání rodičů. Předvídatelné chování rodičů. Jednotný výchovný styl rodičů.</p>
<p>3. RODINA A PROSTŘEDÍ - RODINNÁ HISTORIE A FUNGOVÁNÍ RODINY Velikost a složení rodiny, kulturní zázemí rodiny. Fungování rodiny, včetně rituálů, atmosféra v rodině, vztah rodiny ke vzdělání. Historie rodiny – zdroje pomoci, zvládání krizových situací, nemoci, úmrtí blízké osoby, násilí, zneužívání návykových látek, trestná činnost, chybějící rodič, rozpad vztahu, zdravotní stav pečujících osob v rodině, zneužívání.</p>
<p>Širší rodina: Formální a neformální podpůrné sítě v rámci širší rodiny a dalších osob; role a odpovědnost širší rodiny v rámci zajištění potřeb dítěte</p>
<p>Bydlení: Druh bydlení, vybavení domácnosti, vlastnický vztah, prostor pro dítě v rámci bytu, možnost soukromí.</p>

<p>Zaměstnání: Kdo z domácnosti pracuje, jaký je jeho pracovní režim a jaké proběhly změny v pracovním zařazení Jaký má vliv pracovní činnost pečujících osob na dítě.</p>
<p>Finanční situace: Finanční aspekty – dlouhodobý příjem domácnosti, nárok rodiny na dávky a pobírání dávek rodinou, příjem potřebný k zajištění potřeb rodiny, způsoby, jak rodina s příjmem nakládá, dluhy rodiny.</p>
<p>Sociální začlenění rodiny: Charakteristiky obce / čtvrti - úroveň kriminality, znevýhodnění, zaměstnanost, velké rozšíření zneužívání/prodeje návykových látek, sociální status rodiny.</p>
<p>Komunitní zdroje: Dostupnost základního vybavení obce, doprava, škola, obchody, volnočasová zařízení, lékař, kostely nebo jiné modlitebny, podpůrné sociální a jiné služby. Míra jejich využití rodinou.</p>
<p>4. ANALÝZA SITUACE A POTŘEB DÍTĚTE</p>
<p>Potřeby dítěte:</p>
<p>Rodičovské dovednosti, rodinná situace:</p>
<p>Přání dítěte:</p>
<p>Přání rodičů dítěte:</p>
<p>Ochranné a rizikové faktory:</p>

<p>Jméno, příjmení, funkce nebo služební číslo sociálního pracovníka</p>	<p>Podpis</p>	<p>Datum</p>
<p>Rodiče / jiné osoby odpovědné za výchovu</p>	<p>Podpis</p>	<p>Datum</p>

<p>INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE</p>			
<p>Číslo spisu</p>			
<p>Jméno a příjmení</p>	<p>Jméno a příjmení</p>	<p>Bydliště</p>	
<p>Cíle</p>	<p>Plánované kroky a opatření</p>	<p>Odpovědné osoby</p>	<p>Termíny</p>

--	--	--	--

Jméno a příjmení sociálního pracovníka

Podpis

Datum

<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------

Rodiče či jiné osoby zodpovědné za výchovu seznámeni

Datum

Podpis

Datum

Podpis

PŘÍLOHA P II: OTÁZKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

Příloha 2: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

Otázka číslo 1 – Jaký je Váš věk?

Otázka číslo 2 – Jak dlouho pracujete v této oblasti?

Otázky číslo 3 – Jaký máte počet klientů?

Otázka číslo 4 – Byla jste o změně zákona dostatečně informována svým zaměstnavatelem?

Otázka číslo 5 – Byly Vám v dostatečném předstihu poskytnuty materiály a podklady obsahující změny při zprostředkování náhradní rodinné péče po roce 2013?

Otázka číslo 6 – Změnil se po změně zákona postup při zprostředkování náhradní rodinné péče radikálním způsobem nebo jsou změny nepatrné?

Otázka číslo 7 – Dotkly se změny v zákoně i vedení Vaší dokumentace při zprostředkování náhradní rodinné péče?

Otázka číslo 8 - V čem nyní spočívá Vaše spolupráce s krajským úřadem po změně zákona?

Otázka číslo 9 – Je nyní Vaše práce časově náročnější, než byla před změnou zákona?

Otázka číslo 10 – Jak se díváte na fakt, že musíte rodinu, ve které jsou děti umístěny v pěstounské péči navštěvovat a kontrolovat každé dva měsíce?

Otázka číslo 11 – Máte na častější kontroly čas?

Otázka číslo 12 – V zákoně je povinnost mít s klienty uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Stihly jste ve vašem počtu uzavřít se všemi vašimi klienty dohodu o pěstounské péči ve stanoveném termínu dle novely zákona?

Otázka číslo 13 – V čem vidíte pro Vaši práci význam dohody o pěstounské péči?

Otázka číslo 14 – V kolika případech jste se setkala, že dohodu o výkonu pěstounské péče uzavřely nestátní organizace?

Otázka číslo 15 – Uzavíráte s pěstouny spíše dohodu o výkonu pěstounské péče nebo vydáváte rozhodnutí, ve kterém jsou upraveny podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností?

Otázka číslo 16 – Myslíte si, že bylo potřeba navýšení částek odměny pěstouna?

Otázka číslo 17 – Jak často podle Vašeho názoru dochází k případům, kdy je žádost o pěstounskou péči jen využívání finančních prostředků?

Otázka číslo 18 – V čem vidíte nejradikálnější změnu ve své profesi po změně zákona po roce 2013?

Otázka číslo 19 – Myslíte si, že změna zákona měla přínos a byla potřebná?